

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Krátce k otázce práva na spravedlivý proces v rozhodčím řízení

Rozhodčí řízení jako alternativa k řízení soudnímu nevyklučuje právo na spravedlivý proces, neboť zakotvení této možnosti řešení sporu na základě dobrovolného uzavření rozhodčí smlouvy je v souladu se smyslem čl. 36 odst. 1 Listiny, který explicitně umožňuje - ve stanovených případech - domáhat se práva u jiného orgánu.[1]

Přestože titulem, který deleguje pravomoc rozhodnout spor, je rozhodčí smlouva, bez zákonné úpravy, která tuto delegaci pravomoci rozhodovat spor umožnila,[2] by rozhodčí smlouva sama o sobě nevyhovovala požadavkům výše uvedeného článku Listiny, že se každý „*může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu,*“ tedy požadavkům práva na spravedlivý proces.

Jak opakovaně zdůraznila judikatura Evropského soudu pro lidská práva,[3] přestože „*...nic nebrání tomu, aby se strany sporu vzdaly svého práva na soud ve prospěch rozhodčího řízení,*“[4] je nutné dodržet podmínku umožnění této delegace v zákoně. Evropská úmluva o lidských právech[5] v zásadě nebrání tomu, aby byly spory o občanská práva a závazky řešeny mimo soustavu klasických soudů - např. právě v rozhodčím řízení - pokud jsou splněny podmínky vyplývající z článku 6 Úmluvy. Těmi je požadavek, aby delegace rozhodnout spor v rámci soudní soustavy byla učiněna svobodně, jednoznačně, bez donucení a zákon tuto delegaci připouštěl.[6]

Strany sporu se proto mohou vzdát práva na projednání věci v rámci soudní soustavy uzavřením rozhodčí smlouvy,[7] není-li uzavření této smlouvy důsledkem nátlaku, ale projevem jejich svobodné vůle.[8] Otázkou však zůstává, zda je čl. 6 Úmluvy přímo aplikovatelný v rozhodčím řízení, pokud konstatujeme, že svobodná vůle stran uzavřít rozhodčí smlouvu a na jejím základě se vzdát práva na projednání sporu v rámci soudní soustavy,[9] je vzdáním se všech práv, která jsou garantována tímto článkem.

Evropský soud pro lidská práva nejprve zastával názor, že svobodné vzdání se práva na projednání sporu v rámci soustavy soudů je úplným vzdáním se všech práv podle čl. 6 Úmluvy,[10] nicméně postupem času od tohoto striktního závěru ustoupil a vyjudikoval, že vzdání se práva na projednání sporu před soudem nutně neznamená vzdání se všech práv podle čl. 6 Úmluvy,[11] přičemž uzavřením rozhodčí smlouvy se strany vzdávají pouze práva na přístup k soudu a práva na veřejné řízení;[12] dalších práv garantovaných Úmluvou se strany musejí vzdát zvlášť.[13] Spodní hranicí, jakýmsi minimálním standardem postulátů práva na spravedlivý proces v intencích Úmluvy[14] a ostatně i čl. 36 a 38 Listiny,[15] je nemožnost vzdání se práva na právní ochranu, která musí být zaručena nejen ve vztahu ke „klasickému“ řízení před soudy, ale také ve vztahu k rozhodčímu řízení,[16] protože „*projednání věci v rozhodčím řízení neznamená vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo.*“[17]

Požadavky práva na spravedlivý proces zakotvené v čl. 6 Úmluvy jsou jako takové součástí veřejného pořádku, který musí být v průběhu rozhodčího řízení, a v případě uznání a výkonu rozhodčího nálezu i po něm, respektovány, a nemůže být proto pochyb, že prvky práva na spravedlivý proces musí být v rozhodčím řízení uplatňovány, byť ne v úplném rozsahu.[18]

Otázka garance práva na spravedlivý proces se projevuje rozličným způsobem ve vztahu k jednotlivým doktrinálním pojetím právní povahy rozhodčího řízení. V případě jurisdikční doktríny je jejím ústředním pojmem jurisdikce, tedy termín, který v těchto intencích determinuje povahu rozhodčího řízení. V rovině této doktríny hovoříme o rozhodčím řízení jako o přeneseném výkonu veřejné – soudní moci na subjekty odlišné od státu, jehož zákonnost je odvozena od právního řádu; samo rozhodčí řízení je zařazeno jako specifická součást civilního procesu. Z toho plyne, že požadavky práva na spravedlivý proces a jeho garance je optikou jurisdikční doktríny aplikována v totožném rozsahu, jako v „klasickém“ soudním – civilním – řízení.

Optikou kontraktační doktríny je právo na spravedlivý proces pro účely rozhodčího řízení vymezeno trochu jiným směrem. Obsah práva na spravedlivý proces je u kontraktační doktríny zaměřen hlavně na rovný přístup k právům a povinnostem stran vzniklého sporu, který můžeme charakterizovat možnostmi stran řešit spor prostřednictvím rozhodčího řízení, „rovností zbraní,“ [19] vázaností rozhodce návrhem stran a jeho nezávislostí a nestranností a neposlední řadě zárukou projednání předmětu sporu bez zbytečných průtahů. [20]

Rovnost stran rozhodčího řízení je ostatně explicitně vyjádřena v § 18 ZRŘ: „*Strany mají v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jim být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv.*“ Uplatnění principu rovnosti účastníků [21] v rozhodčím řízení judikoval i Nejvyšší soud: „*I v rozhodčím řízení se uplatní princip rovnosti účastníků, který vyžaduje, aby účastníci řízení stáli před soudem v rovném postavení, aniž by byla jedna nebo druhá strana jakkoli procesně zvýhodněna či znevýhodněna. Oběma stranám sporu mají být zajištěny stejné možnosti k uplatnění jejich práv.*“ [22] Tohoto práva se nemohou účastníci rozhodčího řízení jakkoliv vzdát. [23] Zajímavostí je, že ve vztahu k právu stran rozhodčího řízení na projednání věci bez zbytečných průtahů, neobsahuje zákon o rozhodčím řízení žádný institut chránící strany před průtahy v tomto řízení, přestože z čl. 6 odst. 1 Úmluvy, tato pozitivní povinnost státu vyplývá. [24]

Nemůže být pochyb o tom, že právo na spravedlivý proces se na rozhodčí řízení, bez ohledu na jeho povahu, vztahuje, avšak jak bylo konstatováno výše, nikoliv v plném rozsahu. Povaha rozhodčího řízení však podstatnou měrou determinuje rozsah a uplatnění tohoto práva, neboť je nutné respektovat odlišné charakteristické znaky tohoto alternativního řešení sporu vůči řízení před civilními soudy.

V prvé řadě je nutné mít na paměti, že rozhodčí smlouva je projevem autonomní vůle stran, a nelze tak rozsah práva na spravedlivý proces aplikovat ve stejné podobě jako v „klasickém“ civilní řízení před soudy. Povaha rozhodčího řízení implikuje možnost stran sporu činit vše, co jim právní řád nezakazuje, tedy činit jakákoliv právní jednání, která nejsou právním řádem zakázána; prostor pro autonomii vůle stran je tak nezanedbatelně širší a touto optikou musí stát, jako garant práva na spravedlivý proces, k ochraně práva na spravedlivý proces v rozhodčím řízení přistupovat.

Závěr

Konkrétní – přesné – určení rozsahu práva na spravedlivý proces v rozhodčím řízení je však předmětem neustálé diskuze. [25] Společným cílem jednotlivých názorových proudů by mělo být dosažení alespoň minimálního konsenzu spočívajícího v zajištění minimálních standardů práva na spravedlivý proces na straně jedné a zachování zákonem poskytnutého autonomního prostoru stran rozhodčího řízení při vytváření, případně dotváření pravidel řešení sporu v rámci mantinelů právního řádu. V každém případě nemůže být svobodná vůle stran determinantem vyloučení či zásadního snížení základních požadavků práva na spravedlivý proces. [26]

Mgr. David Baroš

e-mail: dbaros@email.cz

[1] Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2011 sp. zn. I. ÚS 3227/07: „Projednání věci v rozhodčím řízení neznamena vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo.“

[2] KLÍMA, Karel. Listina a její realizace v systému veřejného a nového soukromého práva. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 293.

[3] Např.: Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. října 2010 ve věci Suda proti České republice, stížnost č. 1643/06.

[4] WAGNEROVÁ, Eliška a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 742.

[5] Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, včetně Protokolů k ní. Dále také jako „Úmluva“.

[6] Podrobněji: KMEC, Jiří a kol. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 627 - 628.

[7] Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 4. března 1987, Rychetský v. Švýcarsko, stížnost č. 10881/84. Poznámka autora: Evropská komise pro lidská práva byl orgán, který až do roku 1998 tvořil součást mechanismu ochrany základních práv dle Úmluvy a jeho rozhodnutí je možné považovat za součást judikatury ESLP.

[8] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2014, sp. zn. 33 Cdo 1354/2014.

[9] Podle čl. 6 Úmluvy mají být záruky práva na spravedlivý proces garantovány v řízení před soudem, který byl zřízený zákonem. ESLP však vyjudikoval, že soud ve smyslu čl. 6 nemusí být chápán jako soud klasického typu, pokud je způsobilý poskytnout záruky plynoucí z tohoto článku. Blíže: KMEC, Jiří a kol. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 686.

[10] JAKSIC, Aleksandar. Procedural Guarantees of Human Rights in Arbitration Proceedings. A Still Unsettled Problem? Journal of International Arbitration, 2007, roč. 24, č. 2, s. 160.

[11] VLASTNÍK, Jiří. Právo na spravedlivý rozhodčí proces? Právní rozhledy, č. 1, roč. 20, 2012, s. 6.

[12] Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 27. listopadu 1996, Nordström-Janzon a Nordström-Lehtinen proti Nizozemí, stížnost č. 28101/95.

[13] Usnesení ESLP ze dne 23. února 1999, Osmo Suovaniemi a ostatní proti Finsku, stížnost č. 31737/96.

[14] Autor si je vědom přístupu ESLP k otázce přímé aplikovatelnosti článku 6 odst. 1 Úmluvy, jehož výsledkem je popření přímé aplikovatelnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy na rozhodčí řízení, avšak souhlasí s názorem, že smluvní státy se nemohou zbavit mezinárodních závazků tím, že uznají určité soukromoprávní jednání za dovolené - ve smyslu např. přípustnosti vyloučení předmětných zásad spravedlivého procesu stranami rozhodčího řízení v rozhodčí smlouvě - neboť by se tím státy prakticky vzdaly povinnosti zajistit dodržování práv plynoucích z Úmluvy. Jsou-li smluvní státy povinny zajistit dodržování práva na spravedlivý proces v řízení před soudy, není dán žádný racionální důvod, aby nezajistily dodržování stejných práv - byť v jiném rozsahu - v řízení před

rozhodci. K tomu blíže: KYSELOVSKÁ, Tereza. Rozhodčí doložky (nejen) ve spotřebitelských smlouvách a ochrana základních lidských práv. In DÁVID, Radovan, NECKÁŘ, Jan., SEHNÁLEK, David (eds). COFOLA 2009: the Conference Proceedings. 1. edition. Brno: Masaryk University, 2009. Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[15] Pokud se strany dohodnou na řešení sporu v rámci rozhodčího řízení, jedná se de facto o nevyužití práva obrátit se na zákonného soudce. Právo na zákonného soudce garantované čl. 38 odst. 1 Listiny je veřejným subjektivním právem, nikoliv povinností.

[16] „(...) the word ‘tribunal’ in Article 6 para. 1 (Art. 6-1) is not necessarily to be understood as signifying a court of law of the classic kind, integrated within the standard judicial machinery of the country.“ Citováno z: LANDROVE, J. Carlos. European Convention on Human Rights’ Impact on Consensual Arbitration An État des Lieu of Strasbourg Case-Law and of a Problematic Swiss Law Feature. In: HOTTELIER, Michel a kol. (eds). Human Rights at the Center. Zürich, 2006. s. 79. Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[17] Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2011, sp. zn. I. ÚS 3227/2007.

[18] K veřejnému pořádku a jeho vztahu a uplatnění v rozhodčím řízení, byť v rovině mezinárodního rozhodčího řízení doporučuji: SVOBODNÁ, Klára. Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů v ČR. In HAMULÁK, Ondrej (ed). Debaty mladých právníků. Olomouc: Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2007, s. 88 - 92.

[19] Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva Kress vs. Francie ze dne 7. června 2001, stížnost č. 39594/98.

[20] Blíže: VLASTNÍK, Jiří. Právo na spravedlivý rozhodčí proces. Právní rozhledy, č. 1, 2012, s. 1-12.

[21] K principu rovnosti zbraní blíže též: Rozsudek ESLP ze dne 23. října 1996, Ankerl proti Švýcarsku, stížnost č. 17748/91; Rozsudek ESLP ze dne 27. října 1993, Dombo Beheer B. V. proti Nizozemí, stížnost č. 14448/88.

[22] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2009, sp. zn. 23 Cdo 2570/2007.

[23] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. června 2008, sp. zn. 32 Cdo 1201/2007.

[24] VLASTNÍK, Jiří. Právo na spravedlivý rozhodčí proces. Právní rozhledy, č. 1, 2012, s. 7.

[25] KYSELOVSKÁ, Tereza. Rozhodčí doložky (nejen) ve spotřebitelských smlouvách a ochrana základních lidských práv. In DÁVID, Radovan, NECKÁŘ, Jan., SEHNÁLEK, David (eds). COFOLA 2009: the Conference Proceedings. 1. edition. Brno: Masaryk University, 2009. Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).

[26] JANOUŠEK, Martin. In OLÍK, Miloš a kol. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 185.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)

- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)